

УДК 006.01:339.5

ІВАНОВ Леонід,

к. т. н., доцент, доцент кафедри товарознавства та експертизи якості товарів
Харківського торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ЯНУШКЕВИЧ Дмитро,

к. т. н., доцент, доцент кафедри товарознавства та експертизи якості товарів
Харківського торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ТЕХНІЧНІ БАР'ЄРИ У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

Проаналізовано сучасний стан заходів нетарифного регулювання в міжнародній торгівлі та класифікацію технічних бар'єрів згідно з рекомендаціями ЮНКТАД, систему технічного регулювання та її роль в усуненні технічних бар'єрів у торгівлі, наведено характеристику системи технічного регулювання ЄС та Директив «Нового» і «Глобального» підходів. Розглянуто завдання у сфері технічного регулювання України з метою подолання технічних бар'єрів у торгівлі, виконання яких створить сприятливі умови для розвитку експорту та імпорту товарів і послуг, торговельного та інвестиційного співробітництва України з країнами ЄС.

Ключові слова: нетарифне регулювання, технічні бар'єри у торгівлі, технічне регулювання, стандартизація, оцінка відповідності, технічний регламент, «Новий підхід», «Глобальний підхід», безпечність продукції.

Іванов Л., Янушкевич Д. Технические барьеры в международной торговле.
Проанализированы современное состояние мер нетарифного регулирования в международной торговле и классификация технических барьеров согласно рекомендациям ЮНКТАД, система технического регулирования и ее роль в устранении технических барьеров в торговле, приведена характеристика системы технического регулирования ЕС и Директив «Нового» и «Глобального» подходов. Рассмотрены задания в сфере технического регулирования Украины в целях преодоления технических барьеров в торговле, выполнение которых создаст благоприятные условия для развития экспорта и импорта товаров и услуг, торгового и инвестиционного сотрудничества Украины со странами ЕС.

Ключевые слова: нетарифное регулирование, технические барьеры в торговле, техническое регулирование, стандартизация, оценка соответствия, технический регламент, «Новый подход», «Глобальный подход», безопасность продукции.

Постановка проблеми. Модернізація економіки України та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції потребують поступової інтеграції України до внутрішнього ринку Європейського Союзу (ЄС), подолання технічних бар'єрів у торгівлі (ТБТ) між Україною та ЄС та зміцнення її позицій на світовому ринку в результаті визнання системи технічного регулювання України на європейському

та міжнародному рівні. Стан системи технічного регулювання свідчить про технологічний прогрес будь-якої країни, конкурентоспроможність її продукції, а також репутацію та технічну спроможність її виробників і органів з оцінки відповідності [1].

Одним із головних завдань в Україні є створення нової системи технічного регулювання, яка відповідала б потребам сучасної ринкової економіки, гарантувала безпечність продукції, що вводиться в обіг, забезпечувала ефективне регулювання і поліпшення ділового середовища та сприяла б інтеграції України у світову економіку шляхом усунення ТБТ.

Верховна Рада України та Європейський Парламент 16 вересня 2014 р. синхронно ратифікували Угоду про асоціацію та зону вільної торгівлі. Із листопада 2014 р. Угода діє в таких важливих сферах, як: права людини, основоположні свободи та верховенство права; політичний діалог та реформи; юстиція, свобода та безпека; економічне та секторальне співробітництво; фінансове співробітництво, а також інституційні положення. Тимчасове застосування положень щодо торгівлі та питань, пов'язаних із торгівлею, розпочалося після 31 грудня 2015 р. [2–3]. На виконання положень цієї Угоди розроблено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [4]. Стратегія визначила головні завдання у сфері технічного регулювання на подолання ТБТ, виконання яких створить сприятливі умови для розвитку експорту та імпорту товарів та послуг, торговельного та інвестиційного співробітництва України з країнами ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині дослідженню питань системи технічного регулювання та її застосування для усунення ТБТ приділено велику увагу. Аналіз досліджень у галузі теорії і практики системи технічного регулювання засвідчив, що проблеми організації, регулювання і функціонування системи технічного регулювання, її подальшого вдосконалення в умовах формування ринкової економіки в своїх працях досліджували такі представники науки та практики, як І. Бережнюк, О. Величко, Л. Віткін, Ю. Гарасим, Т. Гордієнко, С. Іоакімідіс, Г. Кожушко, Д. Луценко, Т. Мельник, Ю. Мотузка, Н. Притульська, А. Семенов, В. Шаповал [5–11]. Проте розвиток і впровадження в практику діяльності системи технічного регулювання має стрімкий і динамічний характер. Це обумовлює потребу систематичного визначення та дослідження основних світових тенденцій, практик і досвіду сучасної системи технічного регулювання та її застосування для усунення ТБТ відповідно до міжнародних та європейських вимог.

Метою статті є дослідження досвіду і кращих практик Європи та світу з питань нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, провадження і розвиток сучасної системи технічного регулювання України та ЄС з метою усунення технічних бар'єрів у торгівлі.

Матеріали та методи. Інформаційною базою дослідження стали матеріали Конференції ООН з торгівлі та розвитку, директиви Європейського Союзу, резолюції Ради Європи, закони України та розпорядження

Кабінету Міністрів щодо технічного регулювання міжнародної торгівлі. Використано такі методи наукового дослідження: системний, структурно-функціональний, порівняльно-правовий аналіз, класифікація, синтез, моделювання.

Результати дослідження. Згідно з Митним кодексом України (МК України) основними складовими державної митної справи є: встановлені порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України, їх контроль та митне оформлення, застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), здійснення державного контролю нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України та інші заходи, які спрямовані на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи [12].

Як свідчить міжнародна практика, ці складові ґрунтуються на застосуванні заходів нетарифного регулювання ЗЕД. Під нетарифними заходами регулювання зазвичай розуміють встановлені законодавством обмежувально-заборонні заходи, які перешкоджають проникненню імпортованих товарів на внутрішній ринок України з метою захисту інтересів вітчизняного виробника та споживача.

За МК України заходи нетарифного регулювання ЗЕД – це заходи, які не пов’язані із застосуванням мита до товарів, що переміщуються через митний кордон України, встановлені відповідно до закону заборони та/або обмеження, спрямовані на захист внутрішнього ринку, громадського порядку та безпеки, суспільної моралі, на охорону здоров’я та життя людей і тварин, охорону навколишнього природного середовища, захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну, а також на охорону національної культурної та історичної спадщини [4].

Ставлення до використання нетарифних методів регулювання у світовій практиці украй суперечливе. З одного боку, Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ) і Світова організація торгівлі (СОТ), яка почала функціонувати з 1995 р., офіційно ставлять завдання максимально можливого скасування таких заходів та переходу до регулювання зовнішньої торгівлі винятково тарифними методами. З другого – усі країни світу, включаючи ті, які входили до ГАТТ з дня підписання та які стали членами СОТ з початку її діяльності, використовують різноманітні форми нетарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Деякі нетарифні заходи не можуть бути усунені, позаяк є проекцією заходів внутрішньої економічної політики на торгово-економічні відносини з іншими країнами. Нарешті є і узаконені міжнародною торговою системою заходи нетарифного регулювання, як-то: захисні, що мають за мету в установленому порядку запобігти або пом’якшити шкоду, яку завдає національній економіці різке зростання імпорту іноземних товарів, а також заходи, спрямовані на припинення недобросовісної конкуренції з боку іноземних експортерів. Позаяк у системі ГАТТ/СОТ як ідеальну модель розглядають регулювання зовнішньої торгівлі винятково за допомогою тарифних заходів, усі решта об’єднують під загальною назвою нетарифних.

Класифікаційні схеми, що одержали міжнародне визнання, наразі нараховують близько 800 конкретних видів нетарифного регулювання.

Важливе значення в заходах нетарифного регулювання мають технічні бар'єри у торгівлі, які базуються на Угоді про ТБТ [13].

Угоду ТБТ призначено для забезпечення того, що національні технічні регламенти, стандарти та процедури оцінки відповідності не встановлюватимуть додаткових бар'єрів у міжнародній торгівлі, визнаючи водночас право членів Угоди вживати заходів регулювання для досягнення своїх цілей під час торгівлі. У преамбулі Угоди ТБТ визнають, що жодній країні не можна заважати вживати заходів, потрібних для забезпечення:

- якості її експортних товарів;
- захисту життя та здоров'я людей, тварин і рослин;
- захисту навколишнього середовища;
- запобігання обманним методам на рівнях, які вона вважає відповідними;
- захисту своїх суттєвих інтересів національної безпеки.

Водночас зазначено, що встановлення технічних бар'єрів має бути науково обґрунтованим, пропорційним до наявних ризиків та економічно необтяжливим для суб'єктів господарювання.

Нині використання тарифних заходів суттєво обмежують прийняті угоди у межах торговельних організацій і союзів. Унаслідок лібералізації міжнародної торгівлі в межах СОТ середній рівень митних тарифів розвинених країн становить близько 4 %, а країн, що розвиваються, – 13 % [10]. Практика державного регулювання ЗЕД у провідних європейських країнах, попри декларативну прихильність до принципів вільної торгівлі, свідчить, що триває суворе, часто-густо приховане з метою захисту національних ринків, використання нетарифних обмежень. За оцінками Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), нетарифні заходи охоплюють від 18 до 30 % обсягів світової торгівлі та їх застосовують розвинені країни стосовно 17 % імпорту, у тому числі до 50 % металопродукції, 25 % текстильних виробів та 44 % продукції сільського господарства [10].

Під час роботи XIII сесії ЮНКТАД, яка відбулася 2012 р., обґрунтовано потребу у вивченні нетарифних заходів регулювання торгівлі та поставлено завдання знизити і ліквідувати довільні та невинуваті нетарифні бар'єри з метою реальної лібералізації торгівлі. З огляду на це акцентовано увагу на нагальній потребі підвищення прозорості стосовно використання різних видів нетарифних заходів щодо регулювання торгівлі, а також їх впливу на міжнародну торгівлю. За результатами роботи сесії Міжвідомча група ЮНКТАД створила нову класифікацію нетарифних заходів регулювання ЗЕД в торгівлі, що складається з 16 груп (*див. табл. 1*).

Кожна група також може мати поділ від одного до трьох рівнів, відповідаючи логіці побудови Гармонізованої системи опису та кодування товарів (ГС) [14].

Таблиця 1

Класифікація заходів нетарифного регулювання ЗЕД

Вид діяльності	Заходи	Група	Зміст
Імпорт	Технічні	A	Санітарні та фітосанітарні (СФС) заходи
		B	Технічні бар'єри у торгівлі (ТБТ)
		C	Передвідвантажувальна інспекція та інші формальності
	Нетехнічні	D	Групові торговельні захисні заходи (автоматичне ліцензування)
		E	Неавтоматичне ліцензування, квотування, заборонні та обмежувальні заходи (крім СФС та ТБТ)
		F	Тарифні (цінові) заходи контролю, включаючи додаткові податки і збори
		G	Фінансове регулювання
		H	Заходи, що впливають на конкурентоспроможність товарів
		I	Інвестиційні заходи
		J	Обмеження на розповсюдження товарів
		K	Обмеження на післяпродажні послуги
		L	Субсидії (виняток – експортні субсидії)
		M	Обмеження щодо державних закупівель
		N	Інтелектуальна власність
O	Країна походження товару		
Експорт	–	P	Експортні заходи (включаючи субсидії)

Джерело: розроблено авторами на основі [14]

Класифікацію технічних бар'єрів у торгівлі згідно з рекомендаціями ЮНКТАД наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Класифікація технічних бар'єрів у торгівлі

Група	Зміст
B1	Заборони та обмеження імпорту, які викладені в Угоді ТБТ
B11	Заборона імпорту певних видів продукції
B14	Отримання дозволів для імпорту
B15	Реєстрація імпортерів для певних видів продукції
B2	Встановлення меж допусків для забруднення певними речовинами та обмежене використання речовин
B21	Граничні забруднення певними речовинами
B22	Обмежене використання певних речовин
B3	Вимоги щодо маркування та пакування
B4	Вимоги щодо виробництва, транспортування, зберігання
B6	Вимоги щодо ідентифікації товарів з метою їх правильної класифікації
B7	Вимоги щодо якості товарів та їх експлуатаційних і технічних характеристик
B8	Вимоги щодо оцінки відповідності на підставі Угоди ТБТ
B81	Вимоги щодо реєстрації продукції (наприклад лікарських засобів)
B82	Вимоги щодо відбору проб зразків продукції та їх випробувань
B83	Вимоги щодо сертифікації продукції
B84	Вимоги щодо проведення інспектування
B85	Вимоги щодо інформаційної простежуваності на всіх етапах життєвого циклу продукції
B9	Заходи ТБТ, які в іншому місці не зазначені

Джерело: розроблено авторами на основі [14]

Технічні бар'єри у торгівлі базуються на системі технічного регулювання. Технічне регулювання – правове регулювання відносин у сфері встановлення, застосування та виконання обов'язкових вимог до продукції або пов'язаних з нею процесів, систем і послуг, персоналу та органів, а також перевірка їх дотримання шляхом оцінки відповідності та/або ринкового нагляду [11]. Система технічного регулювання охоплює результати діяльності у таких сферах, як стандартизація, метрологія, оцінка відповідності, акредитація органів із оцінки відповідності та ринковий нагляд.

Головні цілі та завдання системи технічного регулювання наведено в *табл. 3*.

Таблиця 3

Система технічного регулювання

Цілі	Завдання	
	На національному рівні	На міжнародному рівні
- захист життя та здоров'я людей, тварин і рослин, - охорона довкілля та природних ресурсів, - забезпечення енергоефективності, - захист майна, забезпечення національної безпеки - запобігання підприємницькій практиці, що вводить споживачів (користувачів) в оману	- стимулювання інновацій; - підвищення конкурентоспроможності продукції; - скорочення виробничих затрат	- створення умов для участі суб'єктів підприємницької діяльності в міжнародному економічному, науково-технічному співробітництві та міжнародній торгівлі

Джерело: розроблено авторами

Система технічного регулювання як дієвий важіль керування економікою відіграє значну роль у виробництві конкурентоспроможної продукції, захисті довкілля та ощадливому використанні ресурсів – основах сталого розвитку будь-якої країни.

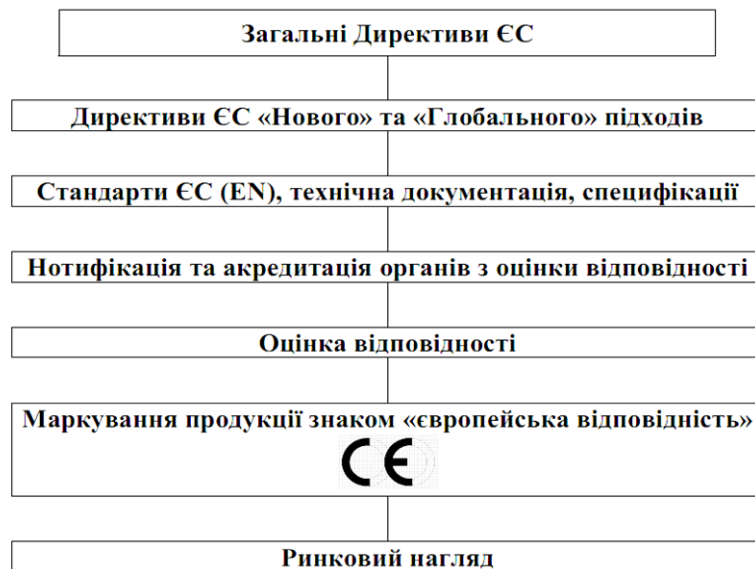
Угода про ТБТ СОТ визначає окремі положення системи технічного регулювання для країн – членів СОТ [13]. До них можна віднести:

- захист засобами технічного регулювання життя, здоров'я, майна людини, рослин, тварин, довкілля, національної безпеки, запобігання шахрайським діям;
- режим найбільшого сприяння;
- національний режим для імпортера;
- добровільність застосування стандартів;
- регламентування обов'язкових вимог винятково у технічних регламентах;
- використання міжнародних стандартів на продукцію та процедури оцінки відповідності;
- прозорість і передбачуваність застосування ТБТ членами СОТ;
- наукове обґрунтування пропорційно до ризиків введення ТБТ;

- пропорційність і економічна доцільність введення технічних бар'єрів наявним небезпекам з боку продукції та послуг;
- доступність до національної регуляторної бази, своєчасне інформування про заходи, що можуть вплинути на торгівлю;
- сприяння укладанню двосторонніх та багатосторонніх угод про визнання оцінки відповідності;
- участь іноземних органів оцінки відповідності у національних процедурах.

В умовах членства України в СОТ та її курсу на євроінтеграцію потрібна сучасна система технічного регулювання, яка здатна адекватно реагувати на потреби національної економіки, забезпечувати надійний захист та підвищувати конкурентоспроможність української продукції та послуг [1].

В ЄС створена система технічного регулювання (рис. 2), яка на сьогодні у світі розглядається як найефективніша модель для міжнародного співробітництва, позаяк визначально створювалася для формування єдиного економічного простору. Ефективність європейського підходу у сфері технічного регулювання підтверджено наявністю угод про взаємне визнання результатів оцінки відповідності з такими країнами, як Австралія, Ізраїль, Канада, Нова Зеландія, США, Швейцарія, Японія.

Рис. 2. Модель системи технічного регулювання ЄС

Джерело: розроблено авторами

Створення в Європі Загального ринку, а потім Європейського Союзу ґрунтувалося на чотирьох основних принципах, визначених як «чотири волі». До них належить: вільний рух товарів, послуг, капіталів і робочої сили. Раніше відмінності між національними законами, стандартами та процедурами оцінки відповідності робили торгівлю між державами – членами ЄС складною, витратною та такою, що забирає багато часу.

Головна мета Загального ринку полягала в знищенні бар'єрів на шляху торгівлі між державами – членами ЄС. Вільне переміщення товарів в ЄС базується на основі Директив ЄС «Нового підходу» до технічної гармонізації і стандартизації (Резолюція Ради Європи від 7 травня 1985 р.) та «Глобального підходу» у сфері оцінювання відповідності (Резолюція Ради Європи від 21 грудня 1989 р.) [3].

Директиви Європейського Союзу обов'язкові для впровадження у національне законодавство кожної країни ЄС. Вони є основними правовими документами ЄС, що встановлюють обов'язкові для застосування та виконання вимоги до продукції та види оцінки відповідності цим вимогам. Сфери діяльності, у яких діють зазначені обов'язкові директиви, названо законодавчо регульованими сферами. Розміщувати на ринку або вводити в експлуатацію дозволяється тільки вироби, які відповідають усім директивам, що поширюються на них. Директиви містять також вимоги до процедур оцінки відповідності цих виробів.

Нині технічне законодавство ЄС може бути представлено трьома видами директив:

- загальними директивами (Директива 2001/95/ЄС про загальну безпеку продукції та Директива 95/374/ЄС про відповідальність за дефектну продукцію). Ці директиви поширюються або на всю продукцію або, як Директива 2001/95/ЄС, на широку групу продукції (на споживчі товари – як нові, так і вживані). Їх застосовують у випадках, коли на конкретну продукцію немає зазначених директив ЄС або наявні директиви охоплюють не всі категорії пов'язаних з нею ризиків;

- Директивами ЄС «Старого підходу», що містять конкретні вимоги до продукції. Такі директиви поширюються, наприклад, на автомобілі, харчову та сільськогосподарську, парфумерно-косметичну, хімічну та фармацевтичну продукцію;

- Директивами «Нового» та «Глобального» підходів, які встановлюють основні (суттєві) вимоги (*essential requirements*), що чітко визначають кінцевий результат. За цими вимогами має бути забезпечений належний рівень безпеки життя та здоров'я, майна громадян, довкілля, що пов'язано з використанням продукції, розміщеної на ринку. Але директиви не встановлюють шляхів реалізації або способів досягнення результату.

Головні принципи «Нового підходу» зводяться до такого:

- у директивах на продукцію задають обов'язкові для виконання загальні (суттєві) вимоги безпеки;

- завдання встановлення конкретних характеристик покладають на європейські стандарти, які є добровільними для застосування;

- продукцію, виготовлену згідно з вимогами гармонізованих з директивою ЄС європейських стандартів, розглядають як відповідну суттєвим вимогам директиви (принцип презумпції відповідності);

- продукція може бути розміщена на ринку ЄС тільки після процедури оцінки відповідності;

- нагляд за ринком забезпечують державні органи.

«Новий підхід» визначає регулятивну технологію, яка використовується у ЄС з 1985 р. і стосується гармонізації технічних регламентів для промислових (нехарчових) продуктів. Технологію розроблено для ефективного усунення технічних перешкод у торгівлі в межах європейського співтовариства, які виникають внаслідок застосування різних національних технічних регламентів та стандартів, а також сприяння інноваціям та захищеності споживачів та користувачів.

Мета «Нового підходу»: забезпечити високий рівень безпеки продуктів для споживачів та користувачів; забезпечити вільне переміщення продуктів у контексті внутрішнього ринку ЄС; сприяти конкурентоздатності, новаторству та диференціації продуктів; знизити витрати виробників.

Для простих продуктів з низькими ризиками: власна сертифікація виробника. Для складних продуктів з вищими ризиками: сертифікація третьою стороною (нотифікованим органом).

Нотифіковані органи виконують завдання, пов'язані з процедурами оцінки відповідності, на які посилаються Директиви «Нового підходу» за потреби отримання експертної оцінки третьою стороною. Виконання таких завдань є послугою виробникам у сфері громадських інтересів.

Ключові принципи «Нового підходу»:

- в ЄС системою технічного регулювання охоплені тільки ті види продукції, що становлять певний ступінь ризику. Це приблизно 25 груп видів однорідної продукції, що різняться від простих електричних побутових приладів до вельми складних машин;

- об'єкт регулювання не стосується безпосередніх приписів щодо того, як продукція має бути спроектована і виготовлена. Натомість воно встановлює вимоги щодо експлуатаційних характеристик, пов'язаних з безпечністю продукції щодо ризиків;

- стандарти розробляють незалежні органи із стандартизації з мінімальним втручанням з боку держави та є добровільними до застосування. Якщо виробник використовує стандарти, то вважають, що його продукція відповідає встановленим вимогам щодо безпечності. Інакше виробник вправі використовувати свої власні технології, але тоді на нього покладають тягар доведення відповідності вимогам щодо безпечності;

- рівень складності процедур оцінки та підтвердження відповідності продукції вимогам безпечності на етапі виробництва продукції є пропорційним ступеню ризику, що становить продукція. Для простої продукції з низьким ступенем ризику оцінку та підтвердження здійснює виробник. Лише для продукції з високим ступенем ризику оцінку та підтвердження здійснюють зовнішні спеціалізовані організації – органи з оцінки відповідності;

- оцінку відповідності та підтвердження не здійснює виключно держава, це вправі здійснювати й органи з оцінки відповідності приватної форми власності;

➤ держава гарантує технічну компетентність органів з оцінки відповідності через систему акредитації, що здійснюють національні органи з акредитації;

➤ інституційна побудова, що лежить в основі системи технічного регулювання, має забезпечувати створення інституцій та адміністративних органів, які, будучи поєднаними, можуть становити конфлікт інтересів.

Під час завершення процедури оцінки відповідності виробник (або уповноважений представник у межах ЄС) має підготувати декларацію відповідності ЄС. Вона має містити всю потрібну інформацію для ідентифікації директив, відповідно до яких видана, а також виробника, уповноваженого представника, нотифікованого органу за наявності, продукту та за потреби посилання на гармонізовані стандарти та інші нормативні документи [3].

Знак «європейська відповідність» СЕ засвідчує, що виріб відповідає основним вимогам директив і гармонізованим стандартам ЄС, а також те, що він пройшов процедуру оцінки відповідності та є єдиним знаком, що символізує її відповідність директивам ЄС з погляду безпечності для здоров'я людей, тварин і рослин, охорони довкілля та економного використання ресурсів. Проте знак СЕ не є символом якості продукції.

«Глобальний підхід» передбачає застосування модулів для різних стадій процедур оцінювання відповідності, установлення єдиних критеріїв їх використання та призначення спеціальних органів, що виконують ці процедури. Модульний підхід дає змогу формувати безліч сполучень модулів і таким чином збільшити кількість схем підтвердження відповідності, з яких можливо вибрати схему, адекватну рівню можливого ризику заподіяння шкоди конкретною продукцією. Щодо малого бізнесу, то в ЄС в цей час розробляють методичні документи з відбору та впровадження модулів оцінки відповідності продукції дрібносерійного та несерійного виробництва з урахуванням специфіки підприємств малого та середнього бізнесу.

За суттю зазначені головні принципи і визначають модель технічного регулювання в країнах ЄС. Важливим є те, що ці принципи становлять цілісну систему. Вилучення із цього набору хоч одного з них порушує системність підходу. Загалом застосування такої моделі технічного регулювання створює сприятливі умови для вільного обігу безпечних товарів та суттєво обмежує адміністративне втручання в розміщення виробів на ринку та господарську діяльність виробників.

Зі вступом України до СОТ та підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС наша держава прийняла правила гри, які діють на світовому ринку і з метою подолання ТБТ з країнами – членами СОТ взяла зобов'язання реформувати національну систему технічного регулювання. У співпраці з ЄС відбувається наближення регуляторної системи у цій сфері України до європейської моделі технічного регулювання вже понад 10 років.

У грудні 2005 р. Україна підписала план заходів з підготовки до укладення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів (АСАА), яка передбачає приведення системи технічного регулювання України у відповідність до практики ЄС для деяких видів промислової (нехарчової) продукції, що охоплюють чотири пріоритетних видів продукції (низьковольтне обладнання, електромагнітна сумісність, машини і устаткування, прості посудини високого тиску). Угода АСАА встановлює [3]:

- вимоги українських технічних регламентів до продукції та пов'язаних процесів є ідентичними вимогам відповідних директив ЄС;
- стандарти, що надають презумпцію відповідності вимогам технічних регламентів, та їх переліки є ідентичними відповідним європейським гармонізованим стандартам та їх перелікам.

Презумпція відповідності – це припущення, яке визнають достовірним, доки не буде доведено іншого, про те, що продукція або пов'язані з нею процеси та методи виробництва відповідають вимогам відповідного технічного регламенту. Технічні регламенти можуть містити стандарти, що надають презумпцію відповідності вимогам цих регламентів;

- вимоги до призначених органів є ідентичними вимогам до нотифікованих органів в ЄС;
- результати робіт з оцінки відповідності українських органів визнаватимуть в ЄС, Ісландії, Норвегії, Туреччині, Швейцарії та потенційно в Австралії, Канаді, Новій Зеландії, США, Японії;
- українські виробники отримують право нанесення знака «європейська відповідність» СЕ.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС, ратифікована Верховною Радою України у вересні 2014 р., передбачає створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі [2]. Значне місце в ній приділено реформуванню системи технічного регулювання в Україні, потребу якого зумовлено поєднанням таких трьох факторів:

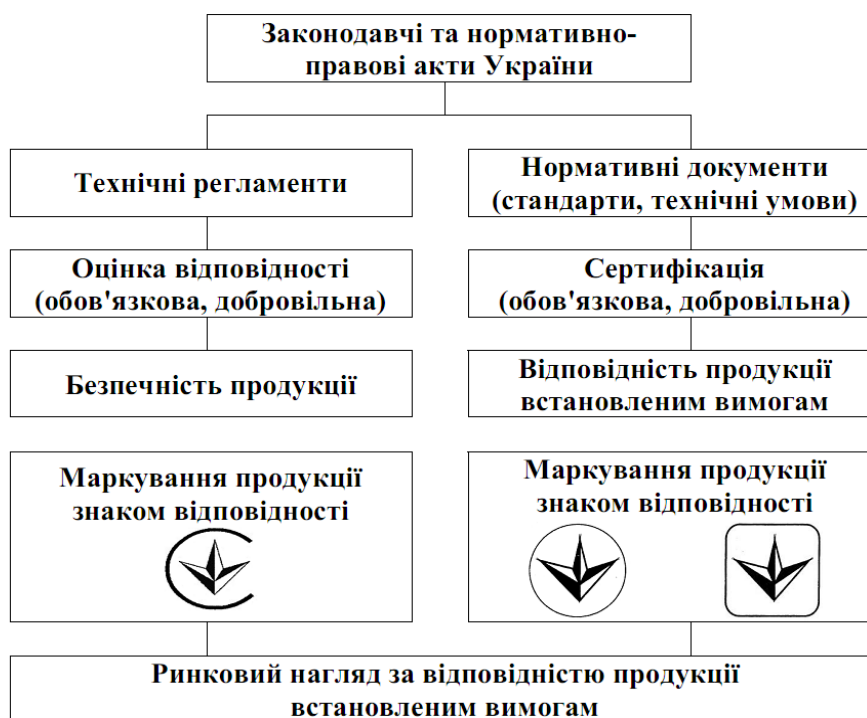
- усунення технічних бар'єрів у торгівлі між ЄС та Україною;
- зобов'язання, які взяла Україна при вступі до СОТ;
- потреба модернізації економіки шляхом збільшення обсягу інвестицій та підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світовому ринку.

На виконання цієї Угоди Верховна Рада України в 2010–2015 рр. прийняла Закони України «Про стандартизацію» від 05.06.2014 № 1315-VII, «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15.01.2015 № 124-VIII, «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 05.06.2014 № 1314-VII, «Про загальну безпечність нехарчової продукції» від 02.12.2010 № 2736-VI, «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 02.12.2010 № 2735-VI, «Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції» від 19.05.2011 № 3390-VI, внесла зміни до Закону України «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 17.05.2001 № 2407-III

та Декрету Кабінету Міністрів України «Про стандартизацію і сертифікацію» від 10.05.1993 № 46-93.

Кабінет Міністрів України розпорядженням від 19 серпня 2015 р. № 844 затвердив Стратегію розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року (*далі* – Стратегія) та розроблений План заходів щодо її реалізації [1]. Метою Стратегії є модернізація економіки України та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції шляхом поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, подолання технічних бар'єрів у торгівлі між Україною та ЄС і зміцнення її позицій на світовому ринку в результаті визнання системи технічного регулювання України на європейському та міжнародному рівні.

Тож головним завданням є створення нової системи технічного регулювання в Україні, яка відповідає б потребам сучасної ринкової економіки, гарантувала безпечність продукції, що вводиться в обіг, забезпечувала ефективне регулювання і поліпшення ділового середовища та сприяла б інтеграції України у світову економіку шляхом усунення ТБТ. Структуру і послідовність формування системи технічного регулювання України відповідно до моделі технічного регулювання ЄС наведено на *рис. 3*.

Рис. 3. Структура системи технічного регулювання в Україні

Джерело: розроблено авторами

Основними напрямками реалізації Стратегії є:

- адаптація законодавства України у сфері технічного регулювання до законодавства ЄС;

- прийняття з метою застосування відповідних технічних регламентів європейських стандартів як національних стандартів України з одночасним скасуванням дії міждержавних стандартів (ГОСТ);
- усунення дублювання функцій у сфері державного нагляду (контролю) за відповідністю продукції встановленим вимогам;
- забезпечення повної відповідності системи технічного регулювання України вимогам ЄС;
- посилення існуючої матеріально-технічної бази для проведення оцінки відповідності продукції встановленим вимогам;
- активізація співпраці центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій з європейськими та міжнародними організаціями із стандартизації, метрології, акредитації, оцінки відповідності та державного ринкового нагляду;
- забезпечення визнання виданих Національним агентством з акредитації атестатів про акредитацію на європейському та міжнародному рівні;
- забезпечення інтеграції систем обміну інформацією у сфері державного ринкового нагляду з відповідними системами ЄС;
- зміцнення інституціонального потенціалу органів державної влади, на які покладаються функції технічного регулювання у визначених сферах діяльності та розроблення технічних регламентів;
- здійснення заходів з підготовки до підписання Угоди про оцінку відповідності з ЄС для окремих видів продукції з метою визнання результатів робіт з оцінки відповідності, проведених в Україні, на європейському та міжнародному рівні та просування на світовому ринку української продукції;
- підвищення рівня обізнаності суб'єктів господарювання та інших зацікавлених сторін щодо нової системи технічного регулювання.

Реалізація Стратегії дасть змогу захистити вітчизняний ринок від небезпечної та неякісної продукції; підвищити рівень конкурентоспроможності української продукції та сприяти інноваційному розвитку; установити високий рівень безпечності продукції та посилити захист інтересів споживачів у результаті здійснення ефективного державного ринкового нагляду; забезпечити доступ на ринок ЄС для українських виробників на тих самих умовах, що і для виробників держав – членів ЄС; створити сприятливе регуляторне та ділове середовища, де не буде надмірних та дублюючих вимог, а інвестор матиме справу із регуляторними підходами та вимогами, що застосовуються в ЄС; гарантувати створення нових та збереження наявних робочих місць.

Висновки. Проведений аналіз системи технічного регулювання торгівлі ЄС та України свідчить, що для усунення ТБТ першочерговим є не лише вдосконалення законодавства, а й спрямування зусиль на усунення дублювання вимог, подальше вдосконалення та оптимізацію діяльності органів державної влади. Пріоритетним завданням в Україні є створення адаптованої до європейської системи моделі, яка відповідала

б потребам сучасної ринкової економіки, гарантувала безпечність продукції, що вводиться в обіг, сприяла ефективному регулюванню і поліпшенню ділового середовища, посилюючи інтеграцію України у світовий економічний простір.

Головні завдання щодо реформування системи технічного регулювання України такі: подальше прийняття у нашій державі технічних регламентів та національних стандартів, які будуть гармонізовані з директивами і регламентами ЄС; остаточний перехід від обов'язкової сертифікації до оцінки відповідності; запровадження добровільності застосування стандартів; повномасштабне реформування системи стандартизації, метрології, ринкового нагляду та контролю нехарчової продукції; посилення інституційного потенціалу національних органів стандартизації та акредитації; зміцнення технологічної спроможності та компетентності випробувальних лабораторій та центрів; посилення компетентності персоналу органів ринкового нагляду та контролю.

Адаптація українського законодавства у сфері технічного регулювання до сучасного стану технічного прогресу є головною метою її розвитку. Впровадження системи технічного регулювання відповідно до вимог СОТ та ЄС в повному обсязі дасть змогу забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної продукції шляхом поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС, подолати технічні бар'єри у міжнародній торгівлі та зміцнити позиції України на світових ринках через визнання української системи технічного регулювання на європейському та міжнародному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 серп. 2015 р. № 844 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. — Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article>.
3. «Блакитна настанова» із впровадження правил Європейського Союзу щодо продукції (2014 рік) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : http://www.csm.kiev.ua/images/stories/2015/bl_nastanova.pdf.
4. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
5. Віткін Л. Сучасна система технічного регулювання: теорія і практика: монографія. / Л. Віткін. — К.: Ун-т екон. та права «КРОК», 2011. — 494 с.
6. Віткін Л. Модель реформування системи стандартизації України в контексті міжнародних зобов'язань та необхідності модернізації економіки / Л. Віткін, Д. Луценко // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2013. — № 3. — С. 3–12.
7. Віткін Л. Світовий досвід та стратегія розвитку систем технічного регулювання / Л. Віткін // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2013. — № 4. — С. 3–11.
8. Гарасим Ю. Аналіз національної системи стандартизації і сертифікації у контексті Угоди про асоціацію України та ЄС / Ю. Гарасим // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. — 2015. — № 3 (80). — С. 58–66.

9. Луценко Д. Удосконалення державного ринкового нагляду за безпечністю нехарчової продукції відповідно до європейських підходів / Л. Віткін, Д. Луценко // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2012. — № 5. — С. 18–25.
10. Мельник Т. Нетарифне регулювання у країнах ЄС / Т. Мельник, К. Пугачевська // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. — 2014. — № 2. — С. 15–28.
11. Притульська Н. Технічне регулювання: міжнародні практики та вітчизняні реалії / Н. Притульська, Ю. Мотузка // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. — 2015. — № 3. — С. 5–21.
12. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495>.
13. Угода про технічні бар'єри у торгівлі [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/981_008.
14. Classification of non-tariff measures : February 2012 version [Electronic resource] / United Nations Conference on Trade and Development // Website. — Access mode : http://unctad.org/en/Publications Library/ditctab20122_en.pdf.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2016.

Ivanov L., Yanushkevich D. Technical barriers in international trade.

Background. *The state of the technical regulation indicates the technological progress of any country, the competitiveness of its products, as well as the reputation and technical ability of manufacturers and conformity assessment bodies with international requirements. In this regard, one of the main problems in Ukraine is a new safety system of technical regulation that would meet the needs of a modern market economy, guarantees the safety of the products introduced into circulation, ensuring effective regulation and improving the business environment and would contribute to the integration of Ukraine into the global economy by removing TBT.*

The aim of the research experience and the best practices in Europe and the world on non-tariff regulation of foreign economic activity, investigation and development of a technical regulation system of Ukraine and the EU in order to eliminate technical barriers to trade.

Materials and methods. *Materials – knowledge base, methods of scientific research: systemic, structural and functional comparative legal analysis, classification, synthesis and simulation.*

Results. *The article analyzes the current state of non-tariff regulations in international trade and classification of technical barriers to trade as recommended by UNCTAD. The authors analyzed the system of technical regulation and its role in the elimination of technical barriers in trade, the characteristic of technical regulation of the EU and Directives «New» and «Global» approaches is given. The article also addresses problems in the technical regulation of Ukraine to overcome the technical barriers in trade, the implementation of which will create favorable conditions for exports and imports of goods and services, trade and investment cooperation between Ukraine and the EU.*

Conclusions. *Adaptation of Ukrainian legislation on technical regulation to the current state of technological progress is the main goal of its development. Implementation of technical regulations in line with WTO requirements and the EU in its entirety volume provide competitiveness of domestic products through the gradual integration of Ukraine into the EU internal market, to overcome technical barriers in international trade and strengthen Ukraine's position in world markets through the recognition of Ukrainian technical regulation system at European and international levels.*

Keywords: *non-tariff regulation, technical barriers in trade, technical regulation, standardization, conformity assessment, technical regulation, «New approach», «Global approach», product safety.*

REFERENCES

1. Strategija rozvytku systemy tehničnogo reguljuvannja na period do 2020 roku : Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukraï'ny vid 19 serpnja 2015 r. № 844 [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Kabinetu Ministriv Ukraï'ny. — Rezhym dostupu : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Ugoda pro asociaciju mizh Ukraï'noju ta Jevropejs'kym sojuzom [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Kabinetu Ministriv Ukraï'ny. — Rezhym dostupu : <http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article>.
3. «Blakytна nastanova» iz vprovadzhennja pravyl Jevropejs'kogo Sojuzu shhodo produkciï (2014 rik) [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Verhovnoi' Rady Ukraï'ny. — Rezhym dostupu : http://www.csm.kiev.ua/images/stories/2015/bl_nastanova.pdf.
4. Pro Strategiju stalogo rozvytku «Ukraï'na – 2020» [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Verhovnoi' Rady Ukraï'ny. — Rezhym dostupu : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
5. Vitkin L. Suchasna systema tehničnogo reguljuvannja : teorija i praktyka : monografija / L. Vitkin. — K. : Un-t ekon. ta prava «KROK», 2011. — 494 s.
6. Vitkin L. Model' reformuvannja systemy standartyzacji' Ukraï'ny v konteksti mizhnarodnyh zobov'jazan' ta neobhidnosti modernizacji' ekonomiky / L. Vitkin, D. Lucenko // Standartyzacija, sertyfikacija, jakist'. — 2013. — № 3. — S. 3–12.
7. Vitkin L. Svitovyj dosvid ta strategija rozvytku system tehničnogo reguljuvannja / L. Vitkin // Standartyzacija, sertyfikacija, jakist'. — 2013. — № 4. — S. 3–11.
8. Garasym Ju. Analiz nacional'noi' systemy standartyzacji' i sertyfikacji' u konteksti Ugody pro asociaciju Ukraï'ny ta JeS / Ju. Gerasym // Zovnishnja torgivlja : ekonomika, finansy, pravo. — 2015. — № 3(80). — S. 58–66.
9. Lucenko D. Udoskonalennja derzhavnogo rynkovogo nagljadu za bezpechnistju neharchovoi' produkciï vidpovidno do jevropejs'kyh pidhodiv / L. Vitkin, D. Lucenko // Standartyzacija, sertyfikacija, jakist'. — 2012. — № 5. — S. 18–25.
10. Mel'nyk T. Netaryfne reguljuvannja u kraï'nah JeS / T. Mel'nyk, K. Pugachevs'ka // Visn. Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-tu. — 2014. — № 2. — S. 15–28.
11. Prytul's'ka N. Tehnichne reguljuvannja: mizhnarodni praktyky ta vitchyznjani realii' / N. Prytul's'ka, Ju. Motuzka // Visn. Kyi'v. nac. torg.-ekon. u-tu. — 2015. — № 3. — S. 5–21.
12. Mytnyj kodeks Ukraï'ny vid 13.03.2012 № 4495-VI [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Verhovnoi' Rady Ukraï'ny. — Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495>.
13. Ugoda pro tehnicni bar'jery u torgivli [Elektronnyj resurs] // Oficijnyj sajт Verhovnoi' Rady Ukraï'ny. — Rezhym dostupu : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/981_008.
14. Classification of non-tariff measures : February 2012 version [Electronic resource] / United Nations Conference on Trade and Development // Website. — Access mode : [http://unctad.org/en/Publications Library/ditctab20122_en.pdf](http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditctab20122_en.pdf).